

6. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİ İNKILÂPLARI

KONU 1: SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanat'ın Kaldırılmasının Sebepleri:

- Saltanat, Sultanlık demektir. Yani Padişahlık. Mutlak Monarşinin bizdeki adıdır.
- Mutlak Monarşi ise yönetimde, tek kişinin ya da ailenin olduğu yönetim şeklidir.
- Mustafa Kemal, Amasya genelgesinden itibaren ulus egemenliğine dayanan bir devlet kurmayı amaçlıyordu.
- TBMM'nin açılışı ile birlikte ulus

egemenliğe fiilen gerçekleşmiş oldu.

- İstanbul Hükümeti'nin ve padişahın varlığına rağmen temeli milli egemenlik olan yeni bir devlet kurulmuştu, ancak ulusal bağımsızlık savaşı devam ettiği için ve kamuoyu henüz böyle bir yönetim değişikliğine hazır olmadığı için saltanat kaldırılmamıştı.
- TBMM, mücadelesini hem işgalcilere hem de saltanata karşı verdi. Büyük Taarruz'la birlikte padişahın işbirliği yaptığı işgalci güçlere karşı kesin bir zafer kazanılmıştır. Şimdi Türkiye'nin bağımsızlığını sağlamak amacıyla barış antlaşması imzalanacaktır.

DİKKAT: Bu konudaki en güzel açıklamayı mecliste Saltanatın kaldırılması ile ilgili yoğun tartışmaların olduğu bir sırada Mustafa Kemal yapar:

"Egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim icabıdır diye; görüşme ile verilmez. Egemenlik, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlıları, zorla Türk Milleti'nin egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı; Türk Milleti, egemenlik ve saltanatını, isyan ederek kendi eline açıkça almış bulunuyor. Bu, zaten olmuştur. Söz konusu olan; millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız? Meselesi değildir. Mesele zaten olupbitti haline gelmiş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi böyle görürse, fikrimce uygun olur. Aksi takdirde, yine gerçek gerektiği şekilde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir."

Saltanat'ın kaldırılmasını hızlandıran olay;

- İtilaf Devletleri barış görüşmelerinin yapılacağı Lozan Konferansı'na Osmanlı Devleti'nin de temsilci göndermesini istediler. Amaçları iki hükümet arasında görüş ayrılığı çıkarmaktı.
- TBMM bu çağrıya sert tepki gösterdi. Türkiye'de artık padişaha ve saltanata yer verilemezdi. İstanbul Hükümeti'nin Lozan'a katılma isteği saltanatın kaldırma sürecini hızlandırdı ve kolaylaştırdı.
- TBMM, 1 Kasım 1922'de çıkardığı yasa ile önce saltanat ve hilafeti ayırdı. Aynı gün bir yasa ile saltanatı kaldırdı.

DİKKAT: Saltanatın kaldırılması Cumhuriyet'in ilanından önceki tek İNKILÂPTIR.

DİKKAT: Saltanatın kaldırılması, I. TBMM tarafından gerçekleştirilen tek İNKILÂPTIR.

Saltanat'ın kaldırılmasının Sonuçları:

- Saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti resmen sona erdi.

DİKKAT:

1. İstanbul'un resmen işgali ile **fiilen** sona ermiştir.
 2. Mudanya Ateşkes Antlaşması ile **hukuken** sona ermiştir.
 3. Saltanatın kaldırılması ile **resmen** sona ermiştir.
- Bütün yetkiler TBMM'de toplandı. Cumhuriyete giden yol açılmış oldu.
 - Saltanatın kaldırılmasıyla Osmanlı Devleti'nin Lozan'a gitmesi ve İtilaf devletlerinin görüş ayrılığı yaratma çabası engellenmiş oldu.
 - Saltanatın kaldırılmasıyla devlet düzeninin birleştirilmesi yolunda önemli bir adım atılmış oldu.

DİKKAT: TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılışından beri ikili bir yönetim ve bu iki yönetim arasında bir iktidar mücadelesi vardır. Bir tarafta İstanbul'da ki Osmanlı hükümeti, diğer tarafta Ankara'da ki TBMM hükümeti.

- Saltanatın kaldırılmasına rağmen adı konmuş bir devlet olmadığı için devlet başkanı ve devlet rejimi sorunları ortaya çıkmıştır.

NOT: TBMM saltanatı kaldırmasına rağmen kamuoyundan fazla tepki çekmemek için halifeliği kaldırmadı. Ancak eski padişah Vahdeddin halife sıfatıyla İngiltere'ye sığınınca İngiltere'nin Halifeliği kendi çıkarlarına göre kullanmaması için TBMM, Osmanlı soyundan gelen Abdülmecit Efendi'yi halife ilan etti.

DİKKAT:

- Saltanatın kaldırılması, milli egemenlik yolunda atılmış en önemli adımlardan birisidir. Bu yüzden, Atatürk ilkelerinden önce **Cumhuriyetçilik** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan Saltanat ve Halifelik birbirinden ayrıldığı ve Halifenin siyasi yetkileri elinden alındığı için ikinci dereceden **Laiklik ilkesi** ile de ilgisi vardır.

B. II. TBMM'NİN AÇILIŞI (11 AĞUSTOS 1923)

II. TBMM'ne neden ihtiyaç vardı?

- Kurtuluş Savaşı devam ettiğinden I. TBMM 1921 Anayasası'nda belirtilen iki yıllık görev süresini doldurmasına rağmen seçimleri yenileyememişti.
- I. TBMM zor şartlar altında çalışmış, Kurtuluş Savaşını yürütmüş, ancak bu arada çok yıpranmıştı.
- Ayrıca I. TBMM görüş ayrılıklarının oldukça fazla olduğu bir meclisti. Milletvekillerinin ortak amacı milli bağımsızlığın kazanılması idi. Kurtuluş Savaşı bittiğinde bu görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıkmıştı.
- Kurtuluş Savaşı sonrası gündeme gelen ekonomi ve inkılaplar konusunda görüş ayrılıkları artmış, hükümet bunalımları doğmuş, işler durmuş, meclis iş yapamaz hale gelmişti.

- Mustafa Kemal, bu meclisle inkılabları gerçekleştirmesinin zor olduğunu farkındaydı.
- Bu nedenle Yeni Türk Devleti'ni çağdaş ve demokratik bir şekilde, her alanda kurumsallaştırabilecek ve yapılacak inkılabları benimseyecek ve destekleyecek insanların çoğunlukta olduğu yeni bir meclise ihtiyaç vardı.

NOT: I. TBMM döneminde siyasi partiler yoktur. I. Grup ve II. Grup adında iki meclis grubu vardır.

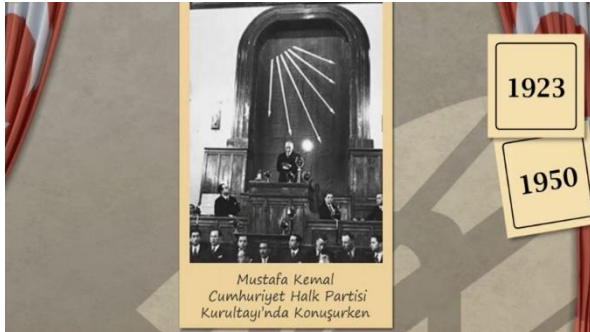
I. Grubu, Mustafa Kemal'in de aralarında bulunduğu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetindekiler oluştururken;

II. Grup, muhalif milletvekillerinden oluşmuştur.

Zaman içinde mecliste; Tesanüt, İstiklal, Halk, Müdafaa-i Hukuk, İslahat gibi gruplar oluştu.

Sonuç olarak;

- 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararı alındı.
- Mustafa Kemal, seçimlere Anadolu ve Rumeli Müdafaa-î Hukuk Cemiyeti kanalıyla girdi.
- II. TBMM, 11 Ağustos 1923'te yeni dönem çalışmalarına başladı.

DİKKAT: Mustafa Kemal, seçimlerden sonra yürütülecek inkılabları destekleyecek bir kadroya sahip olmak amacıyla 9 Eylül 1923'te Türk Devleti'nin ilk siyasi partisi olan Halk Fırkası'nı kurdu. Fırka, Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı. 1935'te de Cumhuriyet Halk Partisi oldu. Bu parti, 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır.

II. TBMM'İN ÖZELLİKLERİ

- TBMM İhtilal meclistir. II. TBMM ise İnkılap meclisidir. İnkılabların büyük kısmı II. TBMM tarafından gerçekleştirilmiştir.
- 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması, 23 Ağustos 1923'te II. TBMM tarafından onaylandı. (II. TBMM'nin ilk icraatı)
- Ankara'yı Başkent ilan etmiştir.
- Cumhuriyet'i ilan etmiştir.
- Halifeliği kaldırmıştır.

DİKKAT: Saltanatı I. TBMM kaldırmıştır. Saltanatın kaldırılması I. TBMM'nin yaptığı tek inkılabtır.

<https://tarhdersi.net/>

C. ANKARA'NIN BAŞKENT İLAN EDİLİŞİ (13 EKİM 1923)

Ankara'nın Başkent ilan edilmesinin sebepleri

- 6 Ekim 1923'te İstanbul İtilaf Devletleri tarafından boşaltıldı. İstanbul'un boşaltılması üzerine devlet merkezi sorunu ortaya çıktı.
- Başta Emperyalist güçler olmak üzere, herkesin beklentisi yeni devletin Başkentinin İstanbul olacağı yönündeydi. Ankara, İstanbul'la kıyaslandığında büyükçe bir köy ölçeğindedi.
- Ancak, Ankara şehri ve şehir halkı, Kurtuluş Savaşı boyunca TBMM'ne ve Mustafa Kemal'e kucak açmıştı.
- Ankara, bir şehir olmaktan çok Emperyalizme ve Saltanata karşı girişilen mücadelenin sembolü olmuştu.
- Ankara'nın Güvenlik ve stratejik açıdan da avantajları vardır. Anadolu'nun ortasında yer almaktadır.
- Ayrıca Lozan Barış Antlaşması'nda İstanbul bize verilmiştir. Ancak Boğazların kontrolü bizde değildir. Türkiye Boğazların her iki yakasında 20'şer kilometrelik bir bölümü askerden arındırmayı kabul etmiştir. Bu da İstanbul için önemli bir güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

Tüm bu sebeplerden dolayı

- 13 Ekim 1923'te çıkarılan bir kanunla Ankara, hukuksal olarak devlet merkezi haline geldi.

NOT: Ankara Başkent ilan edildiğinde bozkırın ortasında büyükçe bir köy görünümündedir. Atatürk'ün ifadesi ile: **"Türkün imkânsız mümkün kılan gücünü bir kere daha dünyaya göstermek istedim."**

Türk'ün imkânsız imkân hâline getiren gücünü dünyaya bir daha tekrar etmek istedim. Bir gün gelecek şu çorak tarlalar, yeşil ağaçların çevrelediği villaların arasından uzanan yeşil sahalara, asfaltlarla bezenecek... Hem bunu hepimiz göreceğiz.

DİKKAT: Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olarak seçilmesi, herkes için çok önemli bir mesaj niteliğindedir. Bundan sonra gelecek çok büyük İnkılâpların habercisidir. Verilmek istenen mesaj çok nettir: **"Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak."**

Ç. CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet Nedir?

- Cumhuriyet, millet egemenliğine dayalı devlet biçiminin adıdır.
- Demokrasi, rejimin (yönetim biçimi) adı iken, Cumhuriyet devlet yapısını adıdır.
- Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi ile yönetilen bir cumhuriyettir.

<https://tarihdersi.net/>

- Sonuç olarak, demokrasi ve cumhuriyet, birbirini tamamlayan, biri olmazsa diğeri anlamsız kalacak iki kavramdır.

Cumhuriyetin İlanını Gerektiren Nedenler:

1. Çoktan doğmuş olan çocuğun adının konulmasının vakti gelmiştir.

- Aslında TBMM açıldığı andan itibaren milli egemenliğe dayalı bir yönetim biçimi zaten doğmuştur. Yapılması gereken bu yönetim biçiminin adının konulmasıdır.

DİKKAT: Mustafa Kemal'in bu konudaki benzetmesi son derece aydınlatıcıdır: " **Çoktan doğmuş olan çocuğun adının konulmasının vakti gelmişti.**"

- Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal, yönetim biçimini açıkça söylemenin sakıncalı olacağını belirtmişti. Bunun nedenleri ise; bağımsızlık savaşının devam etmesi, birlik ve beraberliğin bozulacağı düşüncesi, kamuoyunun buna hazır olmamasıydı.

2. Saltanat'ın kaldırılması ile iyice su yüzüne çıkan devlet başkanlığı sorunu

- 1 Kasım 1922 saltanatın kaldırılması ile zaten var olan devlet başkanlığı sorunu iyice su yüzüne çıktı. Önceden Padişah vardı. Ama artık yok.
- Diğer yandan Mustafa Kemal bir devletin değil bir kurum olan TBMM'nin başkanı durumundadır.
- Ortada adı konulmuş bir devlet olmadığı için, bir devlet başkanı da yoktur.

3. Meclis Hükümeti sisteminden kaynaklanan hükümet bunalımı

- 1923 yılı sonbaharında Ali Fethi Bey'in başkanlığındaki hükümet istifa etmişti.
- Yeni hükümetin kurulmasında zorluklar çıktı.
- Eski bakanların yerine bir türlü yenileri seçilemiyordu. Bu durum, hükümet bunalımlarına neden oldu.

DİKKAT: Meclis Hükümeti sisteminde, bakanlıkların her biri teker teker meclis tarafından seçildiği için hükümet kurmak daha zordur. Ancak şimdiye kadar milletvekilleri ortak bir amaç için birleşmişler ve bu, sorun olmamıştı. Ancak, Kurtuluş Savaşı bitmiş, milli bağımsızlık sağlanmıştır. Yani ortak amaç ortadan kalkmıştır. Böylece görüş ayrılıkları, siyasi çekişmeler daha belirgin hale gelmiştir.

4. Lozan Barış Antlaşması'nın TBMM'de onaylanmasıyla Kurtuluş Savaşı'nın her yönüyle tamamlanmış olması.

Cumhuriyetin İlan ediliş süreci

- Yenilikleri gerçekleştirmede her fırsatı değerlendiren Mustafa Kemal, bu hükümet bunalımında cumhuriyetin ilanı için de iyi bir fırsat olarak değerlendirdi.
- Bu sorunun ancak anayasa değişikliği ile çözülebileceğini belirtti.
- Anayasanın bazı maddeleri değiştirildi ve 1. maddenin sonuna "Türkiye Devleti'nin yönetim şekli cumhuriyettir" cümlesi eklendi. Böylece yönetim şeklinin cumhuriyet olduğu resmen ilan edildi.
- TBMM, cumhurbaşkanını atayacaktı. Cumhurbaşkanı, bir milletvekiline hükümeti kurma görevi verecekti. Başbakan adayı, dilediği milletvekillerinden oluşan hükümet listesini hazırlayarak,

hazırladığı çalışma planını meclise sunacaktı. Plan, meclisten güvenoyu alırsa hükümet kurulmuş olacaktı. **(KABİNE SİSTEMİ)**

- TBMM, Mustafa Kemal'i cumhurbaşkanı seçti. Mustafa Kemal de İsmet İnönü'yü başbakan olarak atadı. İsmet İnönü'nün hükümet kurması ile cumhuriyet Dönemi'nin ilk hükümeti kurulmuş oldu. Bu dönemin ilk meclis başkanı Fethi Okyar oldu.

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları

- Devletin adı Türkiye cumhuriyeti oldu.
- Türkiye devletinin rejiminin Cumhuriyet olduğu kanunlaştı. Böylece rejim tartışmaları sona erdi.
- Cumhurbaşkanının seçimiyle devlet başkanı sorunu çözümlendi.
- Meclis hükümeti yerine kabine sistemine geçildi. Böylece hükümet bunalımı gibi sorunlar ortadan kalktı. Yürütme işlerinin gecikmeden belli bir düzen içinde sürdürülmesi sağlandı.

DİKKAT: Meclis hükümeti sisteminden, Kabine sistemine geçiş ile Yasama ve yürütme yetkilerinin kullanımı ayrılmıştır. Böylece, Güçler Ayrılığına giden yolda ilk adım atılmıştır.

- Cumhuriyetin ilanı, inkılâplara ortam hazırladı.

D. HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Halifelik nedir?

- Halife, Arapça Halef kelimesinden gelmektedir. "sonradan gelen" anlamına gelir.
- Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslam dininin bir lidere ihtiyacı yoktur. Ancak, onun kurduğu İslam devletinin bir lidere ihtiyacı vardır.
- Peygamberimizin ardından İslam Devletinin yöneticiliğine Hz. Ebubekir'in seçilmesi ile halifelik kavramı ortaya çıkmıştır.
- Başlangıçta siyasi anlamı ağır basan halifelik kavramı Abbasiler döneminde, halifelerin siyasi güçlerini kaybetmeleri sonucu "İslam dünyasının dini liderliği" haline dönüşmüştür.

Halifeliğin kaldırılmasının sebepleri

- Cumhuriyet rejimi ile halifelik kurumunun bağdaşmaması.

NOT: Demokrasi rejimleri yani cumhuriyet yönetimleri gücünü millettten almayan her türlü güç odağına karşıdır.

- Saltanatın kaldırılması ve ardından cumhuriyetin ilanı ile halifeliğin gereğinin kalmaması.
- Ulusçuluk ve laiklik temelleri üzerine kurulan Türkiye'de halifeliğe yer olmaması.
- Halifeliğin, devlet düzeninin laikleştirilmesinde önemli bir engel olması ve cumhuriyetin her yönüyle gelişmesini sağlamak için laikliğe geçişin zorunlu görülmesi.
- Halifeliğin, saltanat yanlılarının güç aldığı bir makam olması, bazı komutan ve milletvekillerinin halifeyi halkın üstünde görmesi.
- Halife Abdülmecit Efendi'nin padişah gibi davranması ve cumhuriyetin aleyhine propaganda yapması.
- Halifenin, hükümete danışmadan yabancı heyetler davet edip onlarla görüşmesi.

- Halifelik nedeniyle Müslüman ülkelerin içişlerine karışma korkusuyla Türkiye'ye uzak durması.

Halifeliğin kaldırılma süreci

- Halifenin davranışları cumhuriyeti kuran orduyu kızdırmıştı.
- Bunun üzerine Mustafa Kemal İzmir'de komutanlarla buluşarak ordunun da görüşünü aldı.
- Ardından konuyu meclise taşıdı.
- TBMM, uzun ve ateşli tartışmalardan sonra halifeliği kaldırdı.

DİKKAT:

- Halifeliğin kaldırılması, laiklik yolunda atılmış en önemli adımdır. Dolayısıyla Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca, Demokrasiyi daha ideal hale getiren bir düzenleme olduğu için ikinci dereceden **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Halifeliğin kaldırılması ve aynı gün yapılan diğer düzenlemeler, "**Din elden gidiyor!**" propagandasına neden olmuştur. Bu gergin ortamda açılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının yaklaşımı da eklenince 1925'te Şeyh Said İsyanı patlak vermiştir.

Halifeliğin kaldırıldığı gün devlet düzenini daha sağlıklı işletebilmek amacıyla aynı gün dört önemli kanun daha kabul edildi.

1. Osmanlı hanedan üyeleri yurt dışına çıkarıldı.

AMAÇ: Böylece gelecekte saltanat ve hilafet iddialarında bulunmaları engellendi.

2. Erkan-ı Harbiye vekâleti kaldırıldı yerine Genelkurmay Başkanlığı kuruldu.

AMAÇ: Erkan-ı Harbiye Vekâleti, Savaş bakanlığı demektir. Ordu komutanının aynı zamanda bakan olması demektir. Yapılan bu değişikliğin amacı orduyu siyasetten ayırmaktır.

DİKKAT: Yukarıda ne demiştik. Demokrasiler gücünü millettten almayan her türlü güç odağına karşıdır. Halife nasıl gücünü dinden alıyorsa siyaset yapan komutanlarda güçlerini ordudan almaktadır. Sonuç olarak Demokrasiyi daha iyi işler hale getiren her türlü düzenleme, bizi Atatürk ilkelerinden **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesine ulaştırmalıdır.

3. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı yerine başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.

İslam dininin inançlar ve ibadetlerle ilgili bütün hükümlerinin ve işlerinin yürütülmesi ve dini kurumların yönetimi için Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlığına, Ankara müftüsü Rifat Börekçi getirilmiştir.

DİKKAT: Osmanlı Devleti şeriat ile yönetilen bir devletti. Şer'îye ve Evkaf Vekâleti (Din işleri ve Vakıflar bakanlığı) bunu sağlayan kurumdu. Yapılan bu değişiklik Laikliğin ne olup, ne olmadığını çok net bir şekilde gösterir. Devlet din kurallarına göre yönetilmeyecektir. Dolayısıyla böyle bir bakanlığa ihtiyaç yoktur. Öte yandan Halka sağlıklı din hizmeti vermek devletin görevidir. Bunun için de Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Sonuç olarak yapılan bu düzenleme Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

4. Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkartılarak tüm okullar Millî eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

AMAÇ: eğitim ve öğretimde birliği sağlamak, eğitime laik, çağdaş ve ulusal nitelik kazandırmak.

DİKKAT: Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Medreseler de Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Miadını doldurmuş, geri kalmış, hiçbir işe yaramaz hale gelmiş kurumlar olan medreseler kapatılmıştır. Böylece dini eğitim, yerine Laik eğitime geçilmiştir. Bu sebeple Tevhid-i Tedrisat Kanunu Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Eğitim ve Kültür alanında yapılan inkılâplar içerisinde ayrıntılı olarak işlenecektir.

E. 1924 ANAYASASININ KABULÜ

1924 Anayasası neden hazırlanmıştır?

- Teşkilat-ı Esasiye (1921 Anayasası), olağanüstü şartlarda hazırlanmış, bir savaş dönemi anayasası idi. Kurtuluş Savaşı'nın şartlarında ayrıntılı bir Anayasa hazırlayacak vakit ve imkân yoktu.
- Ama şimdi Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve yeni kurulan sistemin işlemlerini sağlayacak ayrıntılı bir Anayasanın hazırlanma vakti gelmişti.

1924 Anayasası,

- II. Dönem TBMM tarafından 20 Nisan 1924'te kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.
- 1924 Anayasası bazı değişikliklerle birlikte 1960 askeri darbesine kadar 36 yıl yürürlükte kalmıştır.

Madde 1: Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.

Madde 2: Devletin başkenti Ankara, dili Türkçe, dini İslam'dır.

Madde 3: Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

Madde 4: Türk milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

Madde 5: Yasama yetkisi ve yürütme gücü Büyük Millet Meclisinde belirir ve onda toplanır.

Madde 6: Meclis, yasama yetkisini kendisi kullanır.

DİKKAT: 1924 Anayasası yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi **laik bir anayasa değildir**. 1928 ve 1937 yıllarındaki değişikliklerle laik bir hale gelecektir.

1924 Anayasasının belli başlı özellikleri:

- Karma bir hükümet sistemi kurulmuş; Güçler Birliği, görevler ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir.

DİKKAT: Kabine sistemine geçilmesi ile uygulamada Güçler Ayrılığı başlamıştır. Ancak ilke olarak hala Güçler Birliği benimsenmektedir.

- Kişi temel hak ve Hürriyetleri, siyasi haklar düzenlenmiştir.
- Sosyal haklar düzenlenmemiştir.
- Ayrıca Meclisin yapabileceği sınırlamaların ölçüsü belirlenmemiştir.

DİKKAT: 1924 Anayasası normal bir meclis tarafından hazırlandığı için Türkiye'nin en sivil anayasası olarak kabul edilmektedir.

<https://tarhdersi.net/>

1924 Anayasasında yapılan belli başlı değişiklikler:

- 1928 yılında 2. Maddede yer alan "Devletin dini İslam'dır." ifadesi ve 26. Maddede yer alan "TBMM'nin şer'i hükümlerin yerine getirmesi" ifadeleri Anayasadan çıkarılmıştır.

DİKKAT: Bu değişiklikler Atatürk ilkelerinden **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1934 yılında 10. Madde "30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir." şeklinde değiştirilmiştir.

DİKKAT: Kadınlara Seçme-seçilme hakkının verilmesi demokrasinin katılım ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir. İkinci dereceden ise HALKÇILIK ilkesi ile ilgilidir.

- 1937 yılında, Atatürk ilkeleri Anayasanın ikinci maddesine eklendi.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden birisi de Laiklik olduğuna göre, bu değişikliği de Laikliğin aşamalarından biri olarak sayabiliriz.

F. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- Demokratik yönetimin olmazsa olmazı siyasi partilerdir. Birbirinden farklı fikir ve istekleri benimseyen siyasi partiler halkın görüş ve isteklerinin yönetime yansımaya ortam hazırlamaktadır.
- Bu amaçla, Mustafa Kemal Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisi olan **Halk Fırkası'nı** kendisi açmıştır.
- Aşağıda demokrasinin temel ilkeleri yer almaktadır. Bu ilkelere sahip olan, uygulayabilen demokrasiler, daha iyi işleyen demokrasilerdir.
- Demokrasiyi daha ideal hale getiren her türlü düzenleme ise bize **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesini vermektedir.

Mustafa Kemal ATATÜRK döneminde, ülkemizde çok partili hayata geçebilmek için iki girişim olmuştur:

- 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası

DEMOKRASİNİN İLKELERİ:

<https://tarihdersi.net/>

Çoğulculuk:

- Bir ülkede, birden fazla görüşün temsil edilmesi demektir.
- Bir demokraside ne kadar fazla sayıda görüş dile getirilir ve temsil edilirse demokrasi o kadar ideal hale gelir.
- Yani ne kadar fazla Siyasi parti var ise o kadar iyi demokrasi vardır.
- **Çok partili yaşama geçme** gerekliliği Çoğulculuk ilkesinin bir gereğidir.

Çoğunluk:

- Çoğunluğun istediğinin olması demektir. Herkesin istediğinin olması demokrasilerde imkânsızdır. Vatandaşların çoğunluğunun istediğinin olması demokrasiler için gereklidir.
- Örneğin ülkemizde 1946'ya kadar uygulanan **2 dereceli seçim sistemi**, çoğunluk ilkesine aykırı bir durum yaratabileceği için demokratik bir uygulama değildir.

NOT: İki dereceli seçim sistemi: Önce halk bir seçim yapıyor ve milletvekillerini seçecek kişileri seçiyor. İkinci aşamada seçilen bu kişiler, meclise girecek milletvekillerini seçiyor.

Katılım:

- Ülkede yaşayan insanların mümkün olduğu kadar çoğunun demokratik sürece katılımı gerekir.
- Yani, ne kadar fazla sayıda vatandaş o kullanırsa demokrasi o kadar iyi işliyor demektir.
- Örneğin, **seçmen yaşının 22'den 18'e düşürülmesi** daha fazla sayıda insanı seçime kattığı için daha demokratik bir uygulamadır. Yukarıda söylediklerimizi unutmayalım: Demokrasiyi daha iyi hale getiren her türlü düzenleme **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Aynı şekilde, **kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi**, toplumun yarısını seçim sürecine kattığına göre yine **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Seçimler ve Temsil:

- Herkesin aynı anda devlet yönetimi işi ile ilgilenmesi mümkün olmadığı için, uygulanabilen demokrasi çeşidi **TEMSİLİ DEMOKRASİ'DİR**.
- Yani insanlar seçimler yoluyla kendilerini temsil edecek Milletvekilini (Mebus) seçip, meclise göndermesi gerekir.
- Bunu yaparken hiç bir müdahalenin olmaması gerekir.
- Seçimlerin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için ise **GİZLİ OY, AÇIK TASNİF** esastır.

1. TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (1925)

- Mustafa Kemal'in eski silah arkadaşları olan Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele ve Adnan Adıvar tarafından, **Mustafa Kemal'e muhalefet amacıyla** kurulmuştur.
- Partinin genel başkanı Kazım Karabekir'dir.
- Partinin kurulmasında Mustafa Kemal'in arkadaşlarıyla olan görüş ayrılıkları etkili olmuştur.
- Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra başlayan köklü İnkılâplar konusunda görüş ayrılığı yaşamışlardır.
- Bu görüş ayrılığını Rauf Orbay'ın bir açıklaması yeterince anlatır: "Benim babam Padişahın ekmeği ile büyüdü. Ben de Padişahın ekmeği ile büyüdü. Ben nankör değilim."
- İlginç olan ise partinin isminin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası olmasıdır. Yani ilerici Cumhuriyet Partisi
- Parti, ekonomi konusunda Serbest (Liberal) ekonomiyi savunmuştur.
- 1924'te halifeliğin kaldırılması ile birlikte ülkede 'din elden gidiyor' tartışmalarının olduğu bir dönemde açılan parti, programına "parti dini inançlara saygılıdır." İbaresini koymuştur. Ayrıca ilk şubelerini Urfa'da açmıştır.

BU DURUM; partinin laiklik ilkesinden yoksun olduğunun göstergesidir.

NOT: Partinin açılış sürecinde TBMM, çıkardığı bir kanunla askere siyaset yasağı getirdi.

Böylece;

- Ordunun siyasete bulaşması engellenmiş oldu. (Cumhuriyetçilik)
- Muhaliflerin arkasındaki ordu gücünü ellerinden almış oldu.

<https://tarihdersi.net/>

ŞEYH SAİT İSYANI

Nedenleri

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın açılmasıyla gerilen siyasi ortam.
- Halifeliğin kaldırılmasından itibaren başlayan "Din elden gidiyor." propagandası.
- İngiltere'nin, Musul nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine gönderdiği ajanlar.

NOT: Şeyh Sait, yakalandıktan sonra bunu mahkemede itiraf etmiştir. Ona isyanını destekleyeceklerini ve bölgede bağımsız bir Kürt devleti kuracaklarını söylemişlerdi.

İsyan:

- Piran köyünde başlayan isyan, bölgedeki bazı aşiretlerin de katılımıyla kısa sürede büyüdü.
- Fethi Okyar başbakanlığında ki hükümet, ciddi tedbirler almakta gecikince Güneydoğu Anadolu'nun büyük kısmına yayıldı.
- Fethi Okyar hükümeti istifa etti. Yerine İsmet İnönü başbakan oldu.
- Meclis'te **TAKRİR-i SÜKÛN kanunu** kabul edildi.
- Bu kanun, İsyanı bastırmak için hükümete sert tedbirler alma yetkisi veriyordu.
- Bölgeye ordu birlikleri sevk edildi. İsyanlılar çember içine alınarak, isyan bastırıldı.
- Şeyh Sait yakalandı. Beraberindeki 46 kişi ile birlikte çıkarıldıkları **İSTİKLAL MAHKEMESİNDE** idama mahkûm edildiler.

DİKKAT: Şeyh Said İsyanı, demokrasi tarihimizin ikinci;(Birincisi 31 Mart vakası) Cumhuriyet tarihimizin ilk gerici nitelikli isyanıdır.

Şeyh Sait İsyanının Sonuçları

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, siyasi ortamı "Din elden gidiyor." Tartışmaları ile için gerdiği için. Böylece İsyanın çıkmasında ki rolü nedeniyle Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak mevcut hükümet tarafından kapatılmıştır.
- Bu isyan sonrasında Tekke ve Zaviyeler kapatılır. Mustafa Kemal ünlü konuşmalarından birini bu isyan sebebiyle yapmıştır: "Efendiler ve Ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz."
- Şeyh Said İsyanı sebebiyle Türkiye Musul'a saldırıp ele geçirme fırsatını kaçırdı. Bu sebeple **1926'da Ankara Antlaşması** imzalandı.

Bu antlaşmaya göre,

- Musul Irak'a ait olacak.
- Musul bölgesinden elde edilen petrolün %10'u 25 yıl boyunca Türkiye'ye verilecek.

SONUÇ OLARAK:

- Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi için erken olduğu,
- Bunun için gereken siyasi olgunluğa henüz ulaşamadığı anlaşılmıştır.
- Böylece ilk çok partili hayata geçiş denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

2. İZMİR SUİKASTI (MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ) 1926

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Şeyh Said isyanının ardından Mustafa Kemal'in şahsına ve Cumhuriyete karşı girişimler son bulmadı.
- Bu kez, eski İttihat ve Terakki üyeleri tarafından Mustafa Kemal'i öldürmek, ardından da iktidarı ele geçirmek amacıyla bir suikast planlandı.
- Suikast Planı, Mustafa Kemal'in 17 Haziran 1926'da İzmir'i ziyaretine göre yapılmıştır.
- Ancak Mustafa Kemal'in İzmir'e bir gün geç kalması üzerine, suikastçıları Yunanistan'a kaçırarak olan Giritli Şevki'nin panikleyerek suikastı ihbar etmesi sonucu suya düşer.

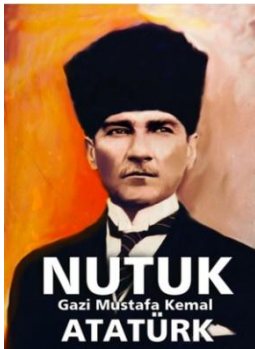
DİKKAT: Mustafa Kemal'in girişim sonrasında söylediği "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." Sözüyle bu tür girişimlerle başarıya ulaşamayacaklarını belirtmiştir.

- Suikastta yer alanlar İstiklal Mahkemeleri'nde yargılandı.

DİKKAT: İstiklal Mahkemeleri'nin görev yaptığı son olaydır.

SONUÇ:

- Girişimin başarısızlığının ardından tüm muhalefetin sindirilmesi sağlandı.
- Böylece oluşan ortamda beş yıl boyunca pek çok inkılâp gerçekleştirildi.
- Bu da Mustafa Kemal'i yeniden çok partili hayata geçmesi konusunda cesaretlendirdi.

DİKKAT:

- Hem Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın açılışı ile eski silah arkadaşları ile yaşadığı görüş ayrılığı,
- Hem de Suikast girişimi, Mustafa Kemal'i Nutuk'u yazmaya itti.
- Türk milletine hesap verme amacıyla yazılan Nutuk, 1919'dan 1927'ye kadarki süreci anlatmaktadır.
- Mustafa Kemal, 1927'de ki CHP'nin ikinci büyük kongresinde 15-20 Ekim tarihleri boyunca 37 saate yakın bir sürede okumuştur.

3. SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (1930)

Partinin Açılış sebepleri

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Şeyh Said isyanının üzerinden beş yıl geçmişti.
- Bu süreçte, son derece köklü inkılâplar neredeyse hiç itirazsız gerçekleştirilmişti.
- Mustafa Kemal, hayattayken demokrasinin tam anlamıyla ülkede yerleştiğini görmek istiyordu.

DİKKAT: Çok partili hayatın demokrasi için neden gerekli olduğunu daha önceki konularımızda açıklamıştık.

- Ayrıca, tek parti iktidarının pek çok sakıncaları vardı. İktidarın, muhalefet aracılığıyla denetlenmesi, halkın bilgilendirilmesi gerekiyordu.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

- Mustafa Kemal'in teşviki ile Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
- Parti, cumhuriyetin temel değerlerine saygılıdır. (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Laiklik ilkesinden yoksundu.)
- 1929'da çıkan Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye'yi de etkiler. İktidardaki CHP'nin devletçi politikasına karşı Serbest Cumhuriyet Fırkası, **ekonomide liberalizmi** benimser. İsminin başındaki "Serbest" ifadesi buradan gelmektedir.
- Parti açılır açılmaz siyasi ortam yeniden gerilir. Partinin şubeleri rejim karşıtlarının kontrolüne geçmeye başlar.
- Daha vahim bir olay yaşanmamasını isteyen Fethi Okyar, ağustosta açtığı partisini kasımda kapatır.
- **Aralık, 1930 Menemen olayı**, Fethi Okyar'ın ne kadar isabetli bir karar aldığına kanıttır.

MENEMEN OLAYI (23 ARALIK 1930)

- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının ardından Manisa'da bulunan Derviş Mehmet adındaki bir kişi, etrafına topladığı kişilerle İzmir'in Menemen ilçesinde bir cuma namazı çıkışında halkın dinî duygularını istismar ederek isyan çıkarmıştır.

- İsyancılar, isyanı engellemek isteyen öğretmen Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay'ı ve iki bekçiyi şehit etmişlerdir. Bu olaydan güç alan Derviş Mehmet halkı daha da çok kıskırtmıştır.
- Giderek büyüyen isyanı bastırmak için Menemen'de sıkıyönetim ilan edilmiş.
- Suçlular yakalanarak Divanı Harpte yargılanmış ve cezalandırılmıştır.

Menemen Olayının Sonuçları,

- Ülkenin çok partili hayata geçmeye hazır olmadığı anlaşılmıştır.
- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının çok doğru bir karar olduğu anlaşılmıştır.
- Halkın büyük bir kısmının bu isyanı kınaması, halkın cumhuriyeti sahiplendiğinin göstergesidir.
- Bu olayın ardından uzun süre çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

DİKKAT: Demokrasi tarihimizin üçüncü; cumhuriyet tarihimizin ikinci gerici isyanıdır.

SONUÇ OLARAK;

- Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi için erken olduğu,
- Bunun için gereken siyasi olgunluğa henüz ulaşamadığı anlaşılmıştır.
- Böylece ikinci çok partili hayata geçiş denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

DİKKAT: Ülkemizde çok partili yaşam tam olarak;

- 1945 Millî Kalkınma Partisi
- 1946 Demokrat Partinin (Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü, Hasan Polatkan) açılması ile başlamıştır.

G. KADINLARA SİYASÎ HAKLARIN VERİLMESİ

- 1930'da Belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.
- 1933'de Köy ve Mahallelerde muhtar olma, ihtiyar meclisine seçilme hakkı verildi.
- 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi.

NOT: Türk Kadınlarına siyasi haklar, hukuk sistemlerini örnek aldığımız pek çok Avrupa ülkesinden bile önce verilmiştir.

DİKKAT:

- Kadınların yönetime katılması milli egemenliği gerçekleştirme yolunda atılan önemli adımlardan birisidir.(Katılım ilkesi) Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağladığı için ikinci dereceden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Kadınlara siyasi haklar verilmesi hem **Siyasal alanda** yapılan inkılâplardan birisidir. Hem de **toplumsal alanda** yapılan inkılâplardan birisidir.

KONU 2: HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

A. TÜRK MEDENİ KANUN'UNUN KABULÜ (1926)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki hukuk sistemini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Hukuk sistemi:

1. Şer'i hukuk kuralları geçerli idi. Bu kurallar toplumsal hayat içerisinde kadın ile erkek arasında eşitsizliğe neden oluyordu.

Örneğin:

- Kadınların evlenme ve boşanma hakkı yoktu.
- Bir erkek birden fazla kadınla evlenme hakkına sahipti.
- Kadınların herhangi bir işte çalışma hakkı yoktu.
- Kız çocukların miras hakkı yoktu.
- Mahkemelerde iki kadının şahitliği, bir erkeğin şahitliğine eşit kabul ediliyordu.

2. Osmanlı ülkesinde bir hukuk birliği de yoktu.

- Müslüman tebaa kendi dininin kurallarına göre mahkeme edildiği için, gayrimüslim tebaa bu kurullarla mahkeme edilemezdi. Bu yüzden onların kendi Cemaat mahkemeleri vardı.
- Ayrıca Şer'i kuralların yorumlanması konusunda da kadılar arasında farklılık olabiliyordu.

Medeni Kanun nedir?

İnsanların günlük yaşantısında karşılaştıkları; kişiler arası ilişkiler, aile ilişkileri (evlenme, boşanma), vb. ilişkiler hakkında kurallar getirerek toplumsal hayatı düzene sokan kanundur.

DİKKAT: Medeni kanunun içerisinde devlet yapısı, yönetim şekli v.b konulara ilişkin getirilen kurallar bulunmamakta, daha çok kişilerin günlük hayatına ilişkin kurallar yer almaktadır.

TÜRK MEDENİ KANUNU

- Dönemin en yeni, çağdaş, sorunlara kalıcı çözümler sunan ve Türk yaşantısına en uygun Medeni Kanunu olan İsviçre Medeni Kanunu esas alınarak 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu hazırlanmıştır. Bu kanun 4 Ekim 1926'da uygulamaya konulmuştur.

Medeni Kanun'un Türk Kadınına Sağladığı Bazı Haklar

- Kadına istediği mesleği seçme hakkı vermiştir.
- Tek eşle evlilik kabul edilmiştir.
- Resmî nikâh zorunluluğu getirilmiştir.
- Mirastan eşit pay almaları sağlanmıştır.
- Mahkemede kadının şahitliğinin kabul edilmesi sağlanmıştır
- Boşanma, şartlara bağlanmıştır.
- Evlenme yaşı sınırı getirilmiştir.

Medeni Kanun'un Önemi

- Sosyal ve ekonomik alanda kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.

DİKKAT: Siyasal alanda henüz değil. Türk Medeni kanunu ile kadınlara seçme seçilme hakkı verilmemiştir.

- Azınlıklarda Türk Medeni Kanun'unu kabul etmişlerdir.

DİKKAT: Zaten, Lozan Barış Antlaşmasında azınlık statüsü ortadan kaldırılmıştı. Dolayısıyla yapılan bu inkılâp bu açıdan da bir mecburiyetti.

- Böylece hukuk alanında birlik ve düzen sağlanmıştır.
- Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma hakkı ellerinden alınmıştır.
- Türk kadının toplumdaki yeri ve saygınlığı güçlenmiştir.

<https://tarikhdersi.net/>

DİKKAT:

- Türk Medeni Kanununun kabulü, kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağladığı için Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Şer'i hükümlerin yerine çağdaş kurallar getirdiği için **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Batı'yı örnek alarak, çağdaş hukuk kuralları getirdiği için **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- ANCAK, Devlet yapısı, yönetim şekli ile ilgili herhangi bir kural olmadığı içinde **CUMHURİYETÇİLİK ilkesi ile ilgili değildir.**

B. HUKUK ALANINDA YAPILAN DİĞER İNKILÂPLAR

- İtalya'dan Ceza Kanunu (1926)
- Alman ve İtalyan kanunlarından, Ticaret Kanunu (1926)
- Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Kanunu (1929)
- Alman ve İtalyan kanunlarından, Deniz Ticaret Kanunu (1929)
- İsviçre'den İcra ve İflas Kanunu (1929) örnek alınarak hazırlanmıştır.

DİKKAT: Bu kanunların hazırlanması ve kabul edilmesi Atatürk ilkelerinden en çok **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

KONU 3: EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (3 MART 1924)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki eğitim sistemini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Devleti döneminde

1. Eğitim-Öğretimde birlik yoktur. Bir tarafta eski usül eğitim veren mahalle mektepleri ve medreseler varken diğer yanda, Tanzimat döneminden itibaren açılmaya başlayan batılı tarzda, modern eğitim veren okullar vardır. Bu iki eğitim sisteminden birbirini anlamayan, dünya görüşleri tamamen farklı insanlar yetişmekteydi. Bu durum milli birlik ve beraberliğe büyük zarar vermektedir.
2. Bu okulların yanında Cemaat okulları ve yabancı okullar vardı. Bu okullardaki eğitim-öğretime Osmanlı devleti hiç karışmamıştı. Bu okullarda devlete büyük zarar veren eğitim faaliyetleri yürütülmüştü.
3. Osmanlı Devletinin belirgin ve tek elden yürütülen bir eğitim politikası, müfredat programı yoktu. Her eğitim kurumu kendi müfredatını uygulamaktaydı.
4. Osmanlı'dan kalan eğitim kurumlarının Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaçlarını karşılamamaktaydı.

Sonuç olarak:

- Mustafa Kemal'in eğitim-öğretimde köklü değişiklikler yapmak istemesinin birçok sebep vardır.
- Mustafa Kemal Türk milletinin düştüğü durumun asıl sebebinin cahillik olduğunun farkındaydı. Cahillik Ancak, devlet eliyle planlı ve koordineli bir eğitim seferberliği ile yenilebilirdi.
- Eğitim sadece devletin kontrolünde olmalıydı.
- Yeni kurulacak eğitim sistemi modern ve laik eğitim vermeli, çağın ihtiyaçlarını karşılamalıydı.
- Tüm halkı kapsamalı, Eğitimde fırsat eşitliği yaratmalıydı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

- Kanunun kelime anlamı: "Öğretimde Birliğin sağlanması" demektir.

Çıkarılan bu kanunla;

- Türkiye'deki bütün eğitim öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- Şeriyeye ve Evkaf Vekâletine bağlı bütün medreseler, Askerî Rüştiye ve İdadiler, yetim mektepleri Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.
- Artık işlevini yerine getiremez durumdaki medreseler kapatıldı.
- İlahiyat Fakülteleri ve din adamı yetiştirecek okulların kurulmasına karar verilmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

- **Tevhid-i Tedrisat Kanunu** ile eğitim birliği bir sistem olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır.
- Eğitimin birleştirilmesi ile, özellikle 19. yüzyıl sonlarından beri eğitiminde yaşanan medrese-mektep ikililiğine son verilmiştir.
- Bu Kanun ile öğretim ve eğitim birliği sağlanarak milli kültür birliğine yönelmek istenmiştir.
- Öğretim ve eğitime milli bir karakter veren Tevhid-i Tedrisat Kanunu, azınlık ve yabancı okullarının da kontrol altına alınmasını sağlamıştır.

Ayrıca; Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile

Yabancı okullara kısıtlamalar getirilmiştir.

- Bu okulların tamamı MEB'e bağlandı.
- Bu okullarda, Türk öğretmenler tarafından Türkçe genel kültür dersleri verilmesi zorunlu hale getirildi.
- Bu okulları Türk müfettişlerin denetlemesi zorunlu hale getirildi.
- Bu okullardaki öğretmenlerin dini kıyafetle okulda dolaşmaları yasaklandı.
- Bu okullarda öğrencilerin dini ayinlere zorlanmaları yasaklandı.

NOT: Yabancı Okullar ile ilgili bu düzenleme yapıldığında Yabancı Devletler konuyu görüşmek için başvuru yaptılarsa da hiç biri kabul görmedi. Çünkü Lozan Barış Antlaşmasında bu konunun bir iç mesele olduğu kabul edilmiştir.

DİKKAT:

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Dini eğitimin yerine Çağdaş eğitimi getirdiği için, Bu kanun kapsamında medreseler kapatıldığı için Atatürk ilkelerinden ilk ve en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Özellikle Yabancı okullar ilgili düzenleme sorulduğu takdirde o zaman Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesine ulaşabiliriz.
- Ayrıca biraz dolaylı düşünürsek rahatlıkla **Halkçılık ve İnkılâpçılık** ilkelerine de ulaşabiliriz.

Maarif Teşkilatı Kanunu(1926)

- Millî Eğitim Bakanlığı'nın nasıl çalışacağı Maarif Teşkilatı Kanunu ile belirlenmiştir.
- Türkiye'de ilkökul, lise ve üniversitelerde verilecek eğitimin esasları bu kanunla düzenlenmiştir.
- Bu kanunla bugünkü eğitim sisteminin ana çizgileri oluşturuldu.

B. HARF İNKILÂBİ (1 KASIM 1928)

DİKKAT: Osmanlı devleti dönemindeki alfabeyi ve özelliklerini bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı Devleti döneminde:

- Kullanılan dil Türkçedir. Türkçe Arap alfabesi ile yazılmaktadır.

DİKKAT: Osmanlıca diye bir dil yoktur. Osmanlı dönemi Türkçesi diyebiliriz.

- Bu dönem Türkçesi içerisinde fazlaca Arapça ve Farsçanın olduğu bir Türkçedir. Bu Türkçe, Arap harfleri ile yazılmaktadır.
- Mustafa Kemal, toplumun içinde bulunduğu durumun, geri kalmışlığının asıl sebebinin Cehalet olduğunun farkındadır. Cehaletin en büyük düşmanı ise kitaplar ve okumaktır.
- Memlekette okuma yazma oranını artıracak tedbirler alınması şarttı.
- **Arap Alfabesi ile Türkçe arasında okuma-yazmayı zorlaştıran bir takım uyumsuzluklar vardır.**

Örneğin;

- Arap Alfabesinde harfler kelimenin başında, sonunda ve ortasında şekil değiştirmektedir.
- Arap dilinde olup, Türkçede bulunmayan sesler vardır.
- Türkçede olup Arap alfabesinde olmayan sesler vardır.
- Osmanlı Türkçesi sesli harf ya da hareke (Arap alfabesinde sesli harflere karşılık gelen işaretler) olmadan yazılmaktadır.
- Tüm bunlar kelimeleri okumak yerine biçimlerini ezberlemeye yol açıyordu.
- Bu yüzden ülkede okuma yazma bilen sayısı çok azdı.

ATATÜRK DİYOR Kİ

Her şeyden önce her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan önce büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol dışında kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk milleti cehaletten az emekle, kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 5, Dönem 3, s. 4 (Düzenlenmiştir.).

HARF İNKILÂBİ

- Öncelikle şair, tarihçi, edip, dil uzmanı ve milletvekillerinden oluşan bir "Dil komisyonu" kuruldu.
- Bu komisyon, Latin alfabesini temel alarak Türk Alfabesini hazırladı.
- Komisyonun teklifi en hızlı beş yıl, en geç 15 yıl içinde bu alfabeğe geçilebileceği şeklindeydi.

- Mustafa Kemal, buna “Bu iş ya üç ayda olur. Ya da hiç olmaz.” Şeklinde karşılık verdi.
- Mustafa Kemal, çıktığı yurt gezilerinde birçok ilde yeni harfleri halka tanıttı.
- 1 Kasım 1928’de TBMM, “Yeni Türk Harfleri Hakkında Kanun”u kabul etti.

DİKKAT: Harf İnkılâbı ile ilgili, “bir gecede bütün bir millet cahil bırakıldı.” “bu inkılâpla milleti dininden koparmak istediler.” Şeklindeki iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Şöyle ki; Harf inkılâbından önce ülkede okuma yazma bilenlerin oranı erkeklerde % 7, kadınlarda %4(binde 4) Harf inkılâbından sadece 10 yıl sonra bu oran %20’ye çıkar.

DİKKAT: Yukarıda anlattığımız sebeplerden dolayı, Harf İnkılâbı doğrudan **İNKILÂPÇILIKLA** ilgilidir. **Kesinlikle Laiklikle ilgisi yoktur.**

DİKKAT: Harf inkılâbının kabul edildiği yıllarda Orta Asya Türkleri de Latin alfabesi kullanmaktaydı. Latin harflerini kabul etmemizin bir sebebi de budur. Orta Asya Türkleri ile aynı yazıyı kullanarak, kültürel bağlar kurmak isteriz. Ancak Rusya buna izin vermez. Biz Latin harflerini kabul edince onlarda Kiril alfabesine geçiş yaparlar.

MİLLET MEKTEPLERİ

- Harf inkılâbından sonra, Ülkede okuma-yazma seferberliği ilan edildi.
- 24 Kasım 1928’de Millet Mektepleri açıldı. Okul çağının dışında kalmış, 16-45 yaş arasındaki herkes, okuma-yazma öğrenebileceği Millet Mekteplerine gitmiştir.

DİKKAT: Mustafa Kemal, 24 Kasım 1928’de Başöğretmen sıfatını almıştır. Bu tarih ülkemizde "**öğretmenler günü**" olarak kutlanmaktadır.

DİKKAT:

- Millet mektepleri sosyal devlet anlayışının bir ürünü olduğu için Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Ayrıca okur-yazar oranını artırma temel amaç olduğu için **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

<https://tarihdersi.net/>

C. TÜRK TARİH KURUMUNUN AÇILMASI (13 NİSAN 1931)

- **Mustafa Kemal Atatürk'e göre millet;** Ortak bir geçmişe ve kültüre sahip, geçmişte birlikte yaşamış, gelecekte de bir arada yaşama ülküsüne sahip insan topluluğudur.
- Tanımdan da anlaşılacağı üzere, **ortak geçmiş bilinci**, milli birlik ve beraberliğin en önemli unsurlarından birisidir.
- Milleti oluşturan insanları tuğlalara benzetirsek milli tarih ve milli dil bu tuğlaların birbirine tutunmasını sağlayan çimentodur.

Osmanlı Devleti için tarih;

- Ya Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlayan **HANEDANCI TARİH ANLAYIŞI**
- Ya da İslamiyet'in doğuşu ile başlayan **ÜMMETÇİ TARİH ANLAYIŞI** şeklindeydi.

Hâlbuki

- Türkiye Cumhuriyetinin, MİLLİYETÇİ bir tarih anlayışına ihtiyacı vardı.
- Osmanlı Devleti'nden ya da İslamiyet'ten önce de Türkler yaşamış, pek çok devlet kurmuş, bir kültür inşa etmişti. Dünya tarihinin seyrini değiştirecek kadar önemli etkileri vardı. Türkler tarih boyunca çok büyük roller üstlenmişti.
- İşte özellikle bu konularla ilgili araştırmalar yaparak, atalarını tanıyan, Türk olmaktan gurur duyan nesiller yetiştirilmeliydi.
- Bu amaçlarla 13 Nisan 1931'de **Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti** kurulmuştur. (Türk Tarih Kurumu)

Atatürk, Türk tarih kurumundan;

- Osmanlı Devleti'nden önceki Türk tarihi hakkında araştırma yapmasını,
- Türklerin, Dünya medeniyetine katkıları ile ilgili araştırmalar yapmasını,
- Türk Yurdu ile ilgili kuşkuları giderecek araştırmalar yapmasını istemiştir.

Atatürk ve tarih

- Atatürk, milli bir tarih oluşturmanın, millet bilincini ne kadar güçlendireceğinin farkındadır. Bu yüzden tarih konusunu çok önemsemiştir. Kendisi de tarih çalışmaları yapmış, tarihçileri çalışmaları gereken konularda yönlendirmiştir.
- Onun etkisi ile 15 Nisan 1932'de toplanan I. Tarih Kongresi'nde **"Türk tarihi tezi"** kabul edilmiştir.
- Kurumun çalışmalarını yayınlaması için çıkarılan **"Bellekten"** dergisinin adı bizzat onun tarafından konulmuştur.
- Atatürk, İş bankasında ki hisselerinin bir kısmını Türk Tarih Kurumuna miras bırakarak, tarih alanında sürekli çalışmalar yapmasını istemiştir.

DİKKAT: Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

C. TÜRK DİL KURUMUNUN AÇILMASI (12 TEMMUZ 1932)

- **Mustafa Kemal Atatürk'e göre millet;** Ortak bir geçmişe ve kültüre sahip, geçmişte birlikte yaşamış, gelecekte de bir arada yaşama ülküsüne sahip insan topluluğudur.
- Tanımdan da anlaşılacağı üzere milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında ortak kültür, ortak kültürün olabilmesi için de **MİLLİ BİR DİL** şarttır.

Osmanlı dönemine;

- Kullanılan dil Türkçedir. Ancak bu Türkçenin içine oldukça fazla Arapça ve Farsça kelime girmiştir.
- Diğer yandan İstanbul ve Saray'da kullanılan Türkçe ile Anadolu'da halkın kullandığı Türkçe arasında büyük farklar vardır. (Divan edebiyatından hatırlayalım)
- Atatürk'e göre dil, birlik ve beraberliğin sağlanmasındaki temel koşullardan birisidir.
- Bu yüzden 1932'de Türk Dil Kurumu'nu açmıştır.

Türk Dil Kurumu:

- Türk dili üzerinde araştırmalar yaparak Türk dilinin zenginleşmesini sağlamak,
- Dilimizi yabancı kelimelerden arındırmak,
- İstanbul ve Anadolu arasındaki farklılığı gidermek,
- Türkçeyi bilim dili haline getirmek,
- BÖYLECE okuma-yazma oranını artırmakla görevlendirilmiştir.

Atatürk, Türk Dil Kurumu Genel Merkez Kurulu'nun toplantısına başkanlık ederken (Ankara, 4 Ocak 1933)

DİKKAT: Türk Dil Kurumu'nun kurulması

Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

DİKKAT: Atatürk'ün etkisi ile "**GÜNEŞ DİL TEORİSİ**" ortaya atılmıştır. Bu teori, bütün dillerin temelinin yani güneşinin Türkçe olduğunu iddia eder.

D. ÜNİVERSİTE REFORMU (DARÜLFÜNUN YERİNE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ)

- Üniversitelerin özerk olması gerektiği için, Cumhuriyet bir süre darülfünun'a müdahale etmedi. Bu kurumun, yeni eğitim sistemine ve Cumhuriyetin ihtiyaçlarına ayak uydurması beklendi.
- Ancak **Darülfünun** bu konuda pek de çaba sarf etmeyince kapatıldı.
- Onun yerine **İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ** KURULDU.(1933)
- Üniversitenin kuruluşunda yabancı akademisyenlerden yardım alındı. Bunların başında İsviçreli pedagoji uzmanı **Albert Malşe** gelmektedir.
- Yeni oluşturulan Üniversite çağdaş ve milli bir eğitim sistemi benimsedi.

DİKKAT: Üniversite reformu Atatürk ilkelerinden en çok İNKILÂPÇILIK ile ilgilidir.

Eğitim alanında yapılan diğer inkılâplar,

- 1933'te Yüksek Ziraat Enstitüsü açıldı.

- 1936'da Ankara'da Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi kuruldu.

KONU 4: TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI (1925)

Tekke: Tarikat üyelerinin toplandıkları, ibadetlerini yaptıkları ve hatta yaşamlarını sürdürdükleri mekânlara denir.

Zaviye: Tekkenin küçüğüdür. Yani zaviye de tarikat merkezidir.

DİKKAT: Buraları **Cami ve mescit** ile karıştırmamak gerekir. Bunların arasındaki fark bize laikliğin ne olup; ne olmadığını gösterir.

- Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında önemli işler üstlenen tarikatlar, zamanla asıl amaçlarını kaybederek bazı kişilerin siyasi ve ekonomik çıkarlarına hizmet eden yerler olmuşlardır.
- Özellikle Şeyh Sait isyanı süreci hızlandıran bir etken olmuştur.
- Mustafa Kemal, Şeyh Sait İsyanının ardından "Ölümlerden medet ummak, medeni bir cemiyet için, şindir (lekedir). Efendiler ve ey

millet, biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler ve meczuplar memleketi olamaz. En doğru en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır." sözleriyle, tekke ve zaviyelerin kapatılacağını işaretini verdi.

- Dinin devlet kontrolü altına alınması ve toplumun birleşmesi gerekiyordu.
- Bu amaçla 1925'de tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı.
- Ancak; bu yerlerin mülkiyet haklarına karışılmadı. Cami ve mescitlere dokunulmadı.

DİKKAT: Bu inkılâp Atatürk ilkelerinden en çok **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Aynı kanunla genelde tarikat üyelerinin kullandığı ve toplumda ayrıcalık bildiren şeyh, mürit, seyyid, şerif, derviş, falcı, üfürükçü, türbedar gibi unvanlar da kaldırılmıştır.

DİKKAT: Kanun önünde eşitliği sağlamak amacıyla yapılan bu inkılâp da Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. Yalnız buna dikkat edelim, Tekke ve zaviyelerin kapatılması sorulursa cevabımız Laiklik olmalı; Halkçılığa ulaşmamız için soruda yukarıdaki kısmın verilmesi gerekir.

B. KILIK-KİYAFET KANUNU (ŞAPKA KANUNU) 1925

DİKKAT: Osmanlı devleti döneminde halkın giydiği kılık-kıyafeti bilirsek, bu inkılâba neden ihtiyaç duyulduğunu da, yapılan inkılâbın tam olarak ne olduğunu da daha iyi anlayabiliriz.

Osmanlı toplumunda;

- Kıyafet birliği yoktu. Bir insanın kıyafetinden rütbesi, zenginliği ve ne iş yaptığı anlaşılabilirdi.
- Kadınlar peçe ve çarşaf kullanıyordu.

DİKKAT: Şapkadan önce devlet memurlarının kullandığı "Fesin" İslamiyet ile hiçbir alakası yoktur. Hatta fes giyilmesini zorunlu kılan Osmanlı Padişahı II. Mahmut'a halk "Gâvur Padişah" demiştir.

<https://tarihdersi.net/>

İnkılâbın amacı

- Türk toplumunun çağdaş medeniyetler gibi yaşamasında görünüşü de önemliydi.
- Ayrıca kıyafet farklılığı toplumda eşitsizliğe neden oluyordu.

Tüm bunlardan dolayı Atatürk,

- İlk olarak 1925'te **Kastamonu** gezisinde şapka ve kasket kullanmaya başladı.
- Bu gezinin ardından da meclisten kılık kıyafet kanunu (Halkın söylemiyle ŞAPKA KANUNU) çıkarıldı.(1925)

Kanuna göre;

- Devlet memurlarına şapka zorunluluğu getirilmiştir.
- Din adamı dışındaki kimselerin dini kıyafetler giymesi yasaklanmıştır.

DİKKAT: Bu kanunda kadınların kıyafetleri ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur.

DİKKAT:

- Kılık-kıyafet Kanunu, görünüm olarak da Türk halkını çağdaş bir toplum haline getirmeyi amaçladığı için Atatürk ilkelerinden **İNKILÂPÇILIKLA**,
- Herkesin benzer kıyafetler giymesini sağlayarak, toplumda giyimden kaynaklanan ayrılığı ortadan kaldırdığı için **HALKÇILIKLA**,
- Din adamları dışındakilerin dini kıyafetler ile dolaşmasını yasakladığı için de **LAİKLİK** ile ilgilidir.

Ayrıca,

- 1934 yılında din adamlarının ibadethaneler dışında dini kıyafetler ile dolaşması yasaklanmıştır. Ülkede dini kıyafet ile dolaşma hakkı yalnızca dinin en üst temsilcisine tanınmıştır. (Örneğin Müslümanlar için sadece Diyanet İşleri Başkanı, bu hakka sahiptir.

C. SOYADI KANUNU (1934)

- Osmanlı'da soyadı kullanılmıyordu. Kişilerin baba adı ve memleketleri ile birlikte resmi işlemler yapılmaktaydı. (Ahmet oğlu Mehmet / Niğde gibi)
- Bu da hem günlük hayatta hem de resmi işlerde pek çok karışıklığa yol açıyordu.
- Bu karışıklığın önüne geçebilmek için 1934'te soyadı kanunu çıkarıldı.

Kanuna Göre:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes
- Gülünç ve ahlaka aykırı olmayan,
- Aşiret, yabancı ırk ve millet ismi bildirmeyen,
- Rütbe veya makam belirtmeyen ve
- Türkçe bir soyadı kullanacaktır.

DİKKAT: Mustafa Kemal'e de milleti yani TBMM, tarafından **ATATÜRK** soyadı uygun görüldü.

- Aynı yıl çıkarılan kanunla da ayrıcalık ifade eden ağa, bey, paşa, hazret v.b gibi unvanların kullanılması da yasaklandı.

DİKKAT: Soyadı kanununun kabul edilmesi, özellikle toplumda ayrılık bildiren soyadlarını engellediği, unvanları yasakladığı için Atatürk ilkelerinden en çok **HALKÇILIK** ilkesiyle ilgilidir.

D. TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜDE DEĞİŞİKLİK

İnkılâpların amacı:

- Batı ile daha kolay ilişki kurabilmek
- Batı ile kurulan ticari, resmi, sosyal ilişkileri kolaylaştırmak
- Osmanlı döneminde yaşanan karışıklığa son vermek

Yapılan Başlıca İnkılâplar:

- 26 Aralık 1925'te eskiden kullanılan Hicri ve Rumi takvim yerine **Miladi takvime** geçilmiştir. Bu takvim 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başladı.
- Aynı gün, alaturka saat sistemi yerine, **uluslararası saat sistemi** uygulandı.
- 1928'de **Milletler arası rakamlar** kabul edildi.
- 1931'de arşın, endaze yerine **metre**; okka yerine **kilogram** kullanıldı.
- 1935'te cuma günü olan **hafta tatili pazar** gününe alındı.

DİKKAT: Bu inkılâpların tamamı batıyla daha iyi ilişki kurabilmek ve çağdaşlaşmak için yapıldığından **İNKILÂPÇILIKLA** ilgilidir.

KONU 5: EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

A. İZMİR İKTİSAT KONGRESİ (I. İKTİSAT KONGRESİ) 1923

- Kongre, 17 Şubat 1923 Lozan Barış görüşmelerinin kesildiği sırada toplanmıştır.

DİKKAT: Kongrenin toplanma zamanı son derece önemlidir. Çünkü Lozan görüşmeleri, Emperyalist devletlerin bizim tam bağımsızlık ilkemize saygı göstermedikleri için başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Görüşmeleri tıkayan meselelerin başında Kapitülasyonlar ve Osmanlı borçları gelmektedir. Bu yüzden İzmir İktisat Kongresi, Lozan görüşmelerine bir cevap niteliğindedir. Verilmek istenen cevap ise şudur: **"Ekonomik bağımsızlık, bizim kırmızı çizgimizdir. Bunun içinde Kapitülasyonlar kaldırılmak zorundadır."**

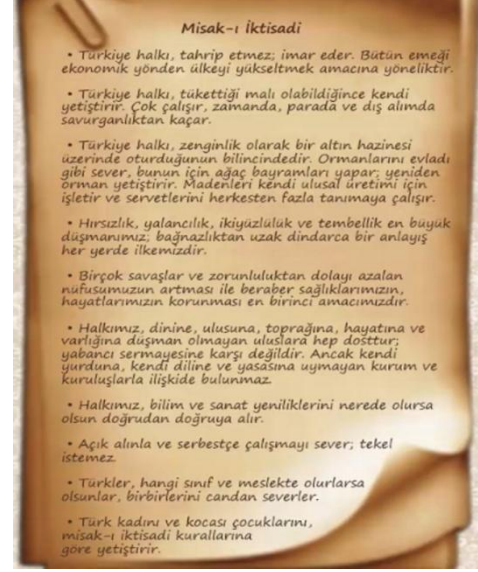
- İzmir İktisat Kongresi, Türk tarihinde ekonomik meselelerin ayrıntılı olarak görüşüldüğü ilk kongredir.
- Kongreye, Çiftçi, tüccar, esnaf, sanayici, işçi kesimlerini temsil eden 1135 üye katılmıştır.

- Mustafa Kemal, kongrenin açılışında, kongrede alınacak kararlara yön veren bir konuşma yapmıştır: “Askeri ve siyasi zaferler ne kadar parlak olurlarsa olsunlar ekonomik zaferler ile taçlandırılmazlarsa sönmeye mahkûmdurlar. Ekonomik bağımsızlık, en az siyasi bağımsızlık kadar önemlidir.”

MISAK-I İKTİSADI

- Bu kongreden çıkan en önemli sonuç Misak-ı İktisadi (Ekonomik yemin)'dir. Misak-ı İktisadi, Misak-ı Milli'nin ekonomi alanındaki karşılığıdır.
- Buna göre, büyük özveriyle kazandığımız milli bağımsızlığımızdan hiçbir ödün verilmeyecektir.
- Ekonomik kalkınmamız milli bağımsızlık içinde sağlanacaktır.
- Ayrıca devletlerin ekonomik boyunduruğu altına girmeden kendi öz kaynaklarımızla kalkınmamız gerekecektir.

DİKKAT: Misak-ı İktisadi Atatürk ilkelerinden en çok **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Kongrede Ekonomik kalkınma ile ilgili yol haritası da çizilmiştir.

Bu model;

- Ne tam olarak liberal (serbest) ekonomi sistemi; Ne de tam olarak Kontrolcü (Sosyalist) ekonomi sistemi benimsenmiştir.
- Özel teşebbüs teşvik edilecek, kalkınma özel sektör vasıtasıyla gerçekleştirilecek,
- Özel teşebbüsün yetersiz olduğu alanlarda devlet yatırımlar yaparak gerektiği kadar ekonomiye müdahale edecek
- Herhangi bir imtiyaz olmadan, kanunlara uyarak gelen yabancı sermayeye ise karşı olunmayacak.

İzmir İktisat Kongresi'nde Alınan Kararlarla Yeni Türk Devleti'nin Ekonomik Alanda Yaptığı Çalışmalardan Bazıları			
1924	Türkiye İş Bankası kuruldu.	1930	Ankara'da Sanayi Kongresi toplandı.
1924	Türkiye Taş Kömürü Kurumu kuruldu.	1930	Gölcük'te modern Türk donanmasının temelleri atıldı.
1925	Türk Hava Kurumu (Türk Tayyare Cemiyeti) kuruldu.	1933	Sümerbank kuruldu.
1925	Türkiye Sanayi ve Maden Bankası kuruldu.	1934	Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya konuldu.
1925	Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu kabul edildi.	1935	Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.
1926	Demir - çelik sanayinin kurulmasına dair kanun kabul edildi.	1935	Etibank kuruldu.
1926	Kayseri Uçak Fabrikası kuruldu.	1935	Gölcük tersanelerinde yapılan ilk Türk gemisi denize indirildi.
1926	Uşak Şeker Fabrikası açıldı.	1936	Türkiye'de ilk tank imalatı gerçekleştirildi.
1927	Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi.	1939	Karabük Demir ve Çelik Fabrikası'nın temeli atıldı.
1928	Kırıkkale Mermi Fabrikası üretime başladı.	1945	Ankara'da Türkiye'nin ilk Uçak Motoru Fabrikası kuruldu.

<https://tarihdersi.net/>

B. SANAYİ ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

- 1923 İzmir İktisat Kongresinden 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlanışına kadar ki 10 yıllık süreçte kalkınmanın daha çok özel teşebbüs eliyle gerçekleştirilmesi yönündedir.
- Bu amaçla atılan en önemli adım **1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu**'dur.

TEŞVİK-İ SANAYİ KANUNU 1927

- 1927'de sanayiye geliştirmek, özel teşebbüse kolaylık sağlamak amacıyla Teşvik-i Sanayi kanunu çıkartıldı.

Bu kanuna göre,

- Ucuz enerji ve bina sağlandı
- Taşıma indirimleri sağlandı
- Vergide muafiyet sağlandı
- Ulaştırma ve depolama imkânları sağlandı
- Yeni ürünlere kolaylıklar getirme primleri sağlandı

Yapılan tüm bu kolaylaştırmalara rağmen Teşvik-i Sanayi kanunu başarılı olamamıştır.

Bu başarısızlığın sebepleri:

- Özel teşebbüsün yeterli sermayeye sahip olmaması
- Teknik bilgi ve eleman eksikliği
- Makine ve yedek parçaların dışarıdan getirilmesinde yaşanan sorunlar
- 1929'a kadar sanayiye koruyacak bir gümrük duvarının olmaması
- 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın Türkiye'yi de etkilemesi.

DİKKAT:

- Teşvik-i Sanayi Kanunu, bağımsız ve milli bir sanayi için çıkarılmıştır. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan devlet kolaylıklar sağlamak yoluyla ekonomiye müdahalesi söz konusudur. Bu nedenle **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgisi vardır.

PLANLI EKONOMİYE GEÇİŞ

- 1923 İzmir İktisat Kongresinden 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlanışına kadar ki 10 yıllık süreçte kalkınma beklenen düzeyde gerçekleşemedi.
- Bu süreçte yalnızca Uşak'ta bir şeker fabrikası açılabilirdi.
- Bu yüzden kalkınmanın devlet eliyle gerçekleştirilmesine karar verildi.
- **1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planı**

hazırlanarak DEVLETÇİ ekonomiye geçildi. Bu plan **1934'te uygulanmaya** başladı.

Devletçi ekonomi, özel teşebbüsün yetersiz kaldığı yerlerde veya büyük yatırım isteyen bazı alanlarda devletin ekonomiye doğrudan yatırım yapmasıdır.

- Cumhuriyetin ilk dönemlerinde sanayi yatırımlarının hedefi, temel tüketim malzemeleri ve diğer sanayi kolları için hammadde durumundaki malzemelerin üretimi olmuştur.
- Bu amaçla 3 siyah (Demir, kömür, petrol) ve 3 beyaz (Un, şeker, pamuk) projesine ağırlık vermiştir.
- Beş Yıllık Kalkınma Planındaki hedefler başarıyla uygulanmıştır.

Bu süreçte,

- Malatya, Bursa, Manisa ve Kayseri’de tekstil sanayi
- Gemlik’te yapay ipek
- Paşabahçe’de cam
- Beykoz’da deri
- İzmit’te büyük bir kâğıt sanayi
- Karabük’te demir-çelik fabrikası kuruldu
- **1939’da 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı. Ancak bu sırada II. Dünya savaşı çıktığından uygulanamadı.**

SANAYİ ALANINDA ATILAN DİĞER ADIMLAR

- 1925’te yabancıların elinden sigara tekeli (Reji idaresi) satın alındı. (**Milliyetçilik ve Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1925’te sanayicilere kredi sağlamak için sanayi ve maden bankası açıldı. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1933’te bu bankanın yerine Sümerbank kuruldu. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1935’te maden işleriyle uğraşmak için Etibank ve MTA kuruldu. (Daha çok **Devletçilik** ilkesi ile ilgilidir.)

C. TARIM ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

Atatürk döneminde tarım politikası

- Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın %80’i tarımla geçimini sağlayan köylülerden oluşuyordu. Türkiye tam anlamıyla bir tarım toplumu.
- Ancak tarım, eski metotlarla ve son derece verimsiz yapılmaktaydı.
- Tarımda makineleşme neredeyse sıfırdı.
- Çiftçi ürününü pazarlamakta zorluklar yaşıyordu.
- Atatürk tarım konusuna büyük önem vermiştir. Onun “Köylü milletin efendisidir.” Sözü tarımın ve köylünün, ülke için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Atatürk döneminin tarım politikası şu hedeflere göre şekillenmiştir:

- Köylünün kullanacağı tarım araçlarını artırarak tarımda makineleşmeye geçmek,
- Ülkeyi, iklim, su imkânları, verimlilik açısından bölgelere ayırmak,
- Bu bölgelerde kurulacak üretim çiftlikleri ile, köylüye hangi ürünü nasıl üretecekleri konusunda rehberlik etmek,
- Topraksız çiftçi bırakmamak, (toprak reformu)
- Köylüyü rahatlatacak önlemler almak, (Aşar vergisini kaldırmak)
- Köylünün ürettiği ürünü pazarlayabileceği imkânlar sumak ve kooperatifleşmeye özendirmek.

Atatürk döneminde tarım alanında yapılan başlıca inkılâplar

- 1925'te sadece çiftçiden alınan **Aşar Vergisi kaldırıldı.**

DİKKAT: Aşar vergisi sadece köylüden alınan bir vergidir. Köylü ve kentli herkesi eşit hale getirdiği için bu inkılâp Atatürk ilkelerinden Halkçılıkla ilgilidir.

- 1925'te **Atatürk Orman Çiftliği** kuruldu.
- Atatürk Anakara'nın bataklık olan bir bölgesini özellikle seçti. Burada bir şey yetişmez diyenlere modern tarım yöntemlerini uygulamalı olarak göstermeyi amaçladı. Bu çiftlik modern tarım yöntemlerinin uygulandığı ilk örnek oldu.

DİKKAT: Atatürk Orman Çiftliği çağdaş tarım metotları ile ülke tarımına örnek olduğu için Atatürk ilkelerinden en çok **İNKİLÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1926'da tütün tekellerini elinde bulunduran reji idaresinin (bedeli verilerek) imtiyazları elinden alındı.

DİKKAT: Bu inkılâp ekonomimizi bağımsız hale getirmeyi amaçladığı için **MİLLİYETÇİLİK**, satın alan devlet olduğu için **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Köylüye ucuz kredi verebilmek için Ziraat Bankası olanakları artırıldı.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- Köylüye kooperatifi özendirmek amacıyla tarım kredi kooperatifleri kuruldu.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

- Tarımda bilimsel araştırmalar yapılabilmesi için yüksek ziraat enstitüsü kuruldu.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK ve İNKİLÂPÇILIK** ilkeleri ile ilgilidir.

- 1929'da topraksız çiftçiye toprak verilmesi hakkında kanun çıkartılarak tarım reformu için ilk adım atıldı. Ancak Atatürk'ten sonra devamı gelmedi. Reform tam anlamıyla gerçekleştirilemedi.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinden **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

<https://tarihdersi.net/>

D. TİCARET ALANINDA YAPILAN İNKİLÂPLAR

- Atatürk döneminde ekonominin temel hedefi milli ve bağımsız olmaktır.
- Ticaret konusunda da bu amaçla çok önemli adımlar atılmıştır.

DİKKAT: Ekonomik bağımsızlık için atılan adımlar öncelikle **MİLLİYETÇİLİK** ilkesinin gereğidir. Devletçilik ilkesi ile karıştırmamaya dikkat etmeliyiz. Ekonomi alanında yapılan tüm inkılâplar devletçilik olmayabilir.

Atatürk döneminde ticaret alanında yapılan başlıca inkılâplar

- Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonlar kaldırıldı. Böylece Ekonomimizin bağımsızlığı için en büyük engel ortadan kalktı.

DİKKAT: Kapitülasyonların kaldırılması, Atatürk ilkelerinden **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: Ayrıca Lozan Barış Antlaşmasında Duyun-u Umumiye’de (Genel Borçlar İdaresi) kaldırıldı. Ticaret alanı ile ilgili olmasa da ekonomik bağımsızlığımızı sağlayan bir diğer gelişmedir ve dolayısıyla **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- Özel girişimciye kredi sağlamak amacıyla Türkiye’nin ilk özel bankası olan **Türkiye İş Bankası** kuruldu.

DİKKAT: İş bankası özel bir bankadır. Dolayısıyla Devletçilik ilkesi ile ilgili değildir. Cevap yine **MİLLİYETÇİLİK** olmalıdır.

- 1 Temmuz **1926’da Kabotaj Kanunu** çıkarıldı. Bu kanunla Türk karasularında gemi işletmesi hakkı sadece Türk denizcilerine verilmiştir.

DİKKAT: Kabotaj Kanunu da **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: 1 Temmuz günü ülkemizde hala Kabotaj ve Denizcilik Bayramı olarak kutlanmaktadır.

- 1929 yılında Türk üreticisini koruyacak gümrük tedbirleri alındı.

DİKKAT: önce **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile

ilgili, ikinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgilidir.

- 1930’da Türk parasının değerini korumak, Türk ekonomisine yön vermek amacıyla Merkez Bankası kuruldu.

DİKKAT: önce **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgili, ikinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgilidir.

KONU 6: SAĞLIK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- Mustafa Kemal, diğer alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da çağdaş ülkelerin düzeyine gelmemizi sağlayacak bir sistem kurulması gerektiğini düşünüyordu.
- Süreç, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında “Sihhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti”nin (Sağlık Bakanlığı) kurulması ile başlamıştır.
- 1925 yılında **Doktor Refik Saydam**’ın sağlık bakanı olması ile sağlık alanındaki atılımlarda hızlanmıştır.

- 1923 de 86 kuruma sahip olan sağlık bakanlığı 1930’da 182 kuruma ulaşmıştır.
- Yurdun her yerinde NUMUNE Hastaneleri açılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele etmek için;

- 1925’te Trahomla Savaş Kanunu,
- 1926’da Sıtma Mücadelesi Kanunu,
- 1930’da Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, çıkarıldı.

Böylece,

- Bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele etmek için önleyici ve koruyucu sağlık tedbirleri belirlendi.

Tüm bu önlemler sayesinde;

- Verem, sıtma, trahom, frengi kontrol altına alındı.
- Veba, çiçek, tifüs, kolera gibi hastalıklar neredeyse hiç görülmez oldu.
- Tüm bu çalışmalara katkıda bulunan önemli bir kurum da **Türk Kızılayı**’dır.

NOT: 1868’de “Osmanlı yaralı askerlere yardım cemiyeti” adıyla kurulan Kızılay, 1877’de “Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti” adını almıştır. 1935’te ise “Türkiye Kızılay Cemiyeti” olmuştur.

DİKKAT: Devletin sağlık alanında yaptığı tüm bu çalışmalar “sosyal devlet” anlayışının bir gereğidir. Bu yüzden Atatürk ilkelerinden en çok **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. İkinci dereceden **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgi kurulabilir.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>